

Türkiye’de Genç Çiftçi Proje Desteğinden Yararlanma Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi

Hasan Gökhan Doğan^{1*}, Arzu Kan¹, Mustafa Kan¹, Fatma Tosun², İlkay Uçum², Cengiz Solmaz², Duygu Birol³

¹Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi, 40100 Kırşehir, Türkiye

²Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü, 06170 Yenimahalle/Ankara, Türkiye

³Tarım ve Orman Bakanlığı, İncir Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, 09600 İncirliova/Aydın, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

ÖZ

Araştırma Makalesi

Geliş 21 Haziran 2018
Kabul 16 Eylül 2018

Anahtar Kelimeler:

Genç çiftçi proje desteği
Tarımsal destekler
Kırsal alan
Tarım
Türkiye

*Sorumlu Yazar:

E-mail: hg.dogan@ahievran.edu.tr

Türkiye’de kimi zaman üretimi arttırmak, kimi zaman da üretim fazlasını azaltmak ve üretimi dengelemek amacıyla çeşitli tarımsal destekleme politikaları uygulanmıştır. Ancak bu politikalar, öncelikle tarımın önemli yapısal sorunlarına çözüm getirilmeden uygulandığı için, hedeflerine tam olarak ulaşamamıştır. Dünya ülkelerindeki gelişmelere paralel olarak girişimciliğin genç nüfusa benimsetilmesi ve genç girişimcilerin desteklenmesi gerekmektedir. Türkiye son yıllarda tarımda girişimciliğin desteklenmesine ve girişimci bireylerin belirlenmesi konusundaki desteklemelere önem vermektedir. Bu amaçla tarım sektöründe gençlerin desteklenmesi için “Milli Tarım Projesi” içerisinde 2016 yılında desteklemelere “Genç Çiftçi Projeleri Desteği (GÇPD)” eklenmiştir. Bu destekleme politikası ile genç çiftçileri destekleyerek gençlerin tarımda kalmalarını teşvik ederek kırdan kente olan göçü önlemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda, 2017 yılında, Türkiye’nin TR 71 Bölgesi’nde (Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illeri) anket çalışması yürütülmüş olup toplam 248 genç çiftçi (139 desteklenen, 109 desteğe başvuran fakat desteklemeye hak kazanamayan) ile görüşülmüştür. Verilerin analizinde Logit model kullanılmıştır. Logit model sonuçlarına göre, bireylerin genç çiftçi desteklerinden faydalanmaları üzerinde etkili faktörlerden cinsiyet, medeni durum, çiftçilikle uğraşma durumu, ailenin çiftçilikle uğraşma durumu, ikamet edilen yerin nüfusu, sosyal güvence durumu, tarım eğitimi sertifikası sahibi olma durumu ve mülk arazi sahibi olma durumu istatistiksel olarak önemli görülmüştür.

Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology, 6(11): 1599-1606, 2018

Evaluation of The Factors Affecting the Benefiting Level from The Young Farmers Project Support in TR 71 Region of Turkey

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

Received 21 June 2018
Accepted 16 September 2018

Keywords:

Young farmer support project
Agricultural support
Rural area
Agriculture
Turkey

*Corresponding Author:

E-mail: hg.dogan@ahievran.edu.tr

In Turkey, various agricultural support policies were applied some time to increase the production, sometimes to reduce the over-production and to compensate the production. However, these policies have not been fully attained since they have been implemented without first solving the major structural problems of agriculture. Parallel to developments in the world's countries, entrepreneurship needs to be embraced by the young population and young entrepreneurs must be supported. Turkey attaches great importance to the supports in recent years regarding the determination of entrepreneurial individuals, and the promotion of entrepreneurship. For this purpose, in order to support young people in the agriculture sector, “Young Farmer Projects Support (YFPS)” was added to the “National Agricultural Project” in 2016. This support policy aims to encourage young farmers to stay in agriculture by supporting young farmers and to prevent migration from the village to the city. In this context, a survey has been carried out in the TR 71 Region of Turkey (Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir and Niğde provinces), and a total of 248 young farmers (139 supported, and 109 non-supported) were interviewed. The logit model was used in the analysis of the data. According to Logit model results, the factors such as gender, marital status, farming situation of young farmer, farming situation of young farmer’s family, residence population, social security status, agricultural education certificate status and ownership of property which are influencing on individuals benefiting from young farmer support were found statistically significant.

DOI: <https://doi.org/10.24925/turjaf.v6i11.1599-1606.2084>

Giriş

Tarım, istihdama katkı sağlayan, sanayiye hammadde üreten, ticarete konu olan ve insanların beslenmesi için gıda sağlayan bir sektördür (Onurlubaş ve Kızılaslan, 2007). Türkiye’de tarım sektörü geride bırakılan süreç içerisinde gelişmiş ve ekonomi içerisinde bir özgül ağırlığa sahip olmuştur. Türkiye, tarım sektörünün ekonomi içerisindeki ağırlık kazanmasında bazı etkili faktörler bulunmaktadır. Bunlar; farklı iklim koşullarını bir arada bulundurması, biyoçeşitlilik, farklı gen kaynaklarına sahip oluşu (Tan, 2010), toplumun tarım kültürüne hâkim olması, genç ve dinamik nüfusu ve coğrafi avantajı vb. faktörlerdir (Yavuz, 2017). Ancak, söz konusu nedenler tarım sektörüne ilişkin birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu sorunları, girdi maliyetleri, ürün fiyatları, üretici eline geçen fiyatlar, genç nüfusun tarımdan kopuşu, genç istihdamı, kapasite kullanım sorunu, sosyal ve beşerî sermaye sorunları şeklinde sıralamak mümkündür. Söz konusu problemlerin aşılmasına yönelik olarak, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2013-2017 yılları arası Stratejik Planda beş hedef ortaya koymuştur. Bu hedefler “Tarımsal Üretim ve Arz Güvenliği”, “Gıda Güvenilirliği”, “Bitki Sağlığı, Hayvan Sağlığı ve Refahı”, “Tarımsal Altyapı ve Kırsal Kalkınma” ve “Kurumsal Kapasitenin Artırılması” olarak sıralanmıştır (GTHB, 2013).

Kırsal kalkınma çabalarının başladığı 1950’ li yıllardan günümüze Türk tarım sektöründe teknoloji, ulaşım, haberleşme, iletişim, eğitim ve sağlık gibi alanlarda fark edilebilir değişimler gözlenmiştir. Bu alanlara ilave olarak, eğitim düzeyinin yükselmesi, çocuk sayısının azalması, ilk evlilik yaşının yükselmesi gibi sosyo-demografik göstergeler modern ülkeler çizgisinde yol alırken, mekanizasyon düzeyinin artması, arazi tasarruf koşulları, tarım dışı gelir kaynaklarının artması gibi öğelerde de gelişmeler görülmüştür. Diğer yandan kırsal nüfusun azalma trendine girmesi ve GSYH’ ya tarımın katkısının azalması da diğer belirgin değişimler arasındadır. Dolayısıyla bu konuda, planlı kalkınma dönemlerinin ve hedeflerinin etkisi büyük olmuştur. Kırsal toplumlarının değişiminde, en önemli faktörler arasında, ülkelerin gelişme süreci ve bu süreçteki teknolojik değişimler, eğitim olanakları, pazar ekonomisi, iletişim imkânları, kentleşme, sanayileşme sayılabilir (Merter, 1990). Söz konusu gelişmeler sektörü her zaman olumlu anlamda etkilememektedir. Aksi durumların görülmesi kaçınılmaz olabilmektedir. Sektörün içinde bulunduğu sosyo-ekonomik sorunlar, tarım politikaları, AB süreci, iklim gibi faktörlerin olumsuz etkileri kırsal yaşamdan kentsel yaşama doğru bir göç hareketini tetikleyebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, üreticilerin tarımdan kopma istekleri üzerine bir etki oluşturabilmektedir. Özellikle, üçüncü kuşak bireylerin tarım sektörünü veya kırsalı terk etme eğilimleri istenmeyen noktalara ulaşabilmektedir. Bu noktada ise, işsizlik, göç, tarımda yetersizlik, toprak satışları gibi sorunlara yol açabilmektedir. Özellikle son yıllarda, bahsedilen bu sebeplere bağlı olarak, gençlerin iş ve eğitim amacıyla köylerden ayrılması ve tekrar dönmek istememesi, artan işsizlik oranının önemli bir bölümünü gençlerin oluşturması, toprakların amaç dışında kullanılmasının artışı, tarımın önemli bir meslek olarak

görülmemesi gibi sonuçlarla üretimden kopmalar izlenmektedir (Er, 2013). Gençlerin tarımdan ayrılması veya ilgisinin azalması, dinamik bir kırsal ekonomi modelinde üretken iş gücünün kaybı ile sonuçlanabilmektedir. Bu ise, sürdürülebilirlik noktasında bir sorun oluşturmaktadır (Mossae ve Ommani, 2011).

Gelişmekte olan ülkelerde iç göç kaçınılmazdır. Sektörler arası nüfus hareketlerindeki değişim bazı sektörlerde istihdam ve diğer ekonomik olgular bakımından katkı sağlarken, tarım gibi sektörlerde ise genç ve dinamik nüfusun kaybı ile sonuçlanabilmektedir (Bajema ve ark., 2002). Öte yandan, göç hızının kontrol edilememesi ve kentlerin yeterli altyapı, istihdam ve sosyal imkânları sağlayamaması gibi birçok nedenden dolayı kent demografilerinde de istenmeyen durumlar görülebilmektedir. Sonuçta, göç nedeniyle kırsal alanlarda üretim ve gelir azlığı, kentlerde ise yaşam koşullarında gerileme veya yetersizlikler ortaya çıkmaktadır. Bu durumu, yaklaşık çeyrek yüzyıldır Türkiye’de görmek mümkündür. Gençlerin tarım sektörünün geleceğine yönelik endişeleri, tarımın gelir getirici ve sosyal yönündeki sorunlar kırsal alanlarda kentsel alanlara doğru bir yönelimi doğurmaktadır. Tarım nüfusunun yaşlanması ile boyutlanan bu süreçle birlikte kentlerde de lokal olarak yeni kırsal bölgelerin ve yaşam koşulları nispeten daha düşük alanların oluşmasına neden olmuştur. Sorun, Türkiye gibi tarım sektörü ve kaynakları potansiyel olarak değerlendirilmeye uygun bir ülkede sadece sektörün ekonomik olarak kaybindan öte, tarımın üretken olarak yaşamsal faaliyetleri sürdürebilmek için ihtiyaç duyulan birincil fizyolojik beslenme kaynaklarını sağlayan stratejik bir sektör olması yönüyle de dikkat çekmektedir (Onurlubaş ve Gürlü, 2016). Bu noktada, politik yaklaşımlar önem taşımaktadır. 2013 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Büyükşehir Yasası ile kırsal nüfusun sayısal olarak azalmasıyla birlikte, kırsal yaşam algısı üzerinde de etkili bir adım atılmıştır. Bazı yönleriyle çiftçilerin mesleki süreçlerine olumsuz katkı sağlayabileceği gibi geleneksel yaşam biçimlerine yönelik değişimlerin olacağı da ifade edilmektedir (Ayyıldız ve ark., 2016). Er (2013)’ ün çalışmasında, gençlerin kırsal alanlar haricinde istihdam olanaklarından yararlanma isteklerinin, kırsal alanlardaki işsizlik oranının yükselmesi, işsiz profilindeki yaş ortalamasının genç nüfusu işaret etmesi, tarımın gençlerin bakış açısında cazibesini yitirmesi ve kırsalda tarım dışı istihdam olanaklarının yetersiz olması ile ilgili olduğunu ifade etmiştir. Ülkenin makroekonomi politikaları ile de ilişkili olan bu süreç, Türkiye’ de hizmetler ve sanayi sektörünün son yıllarda kazandığı ivme, kırsal alandan düşük vasıflı genç nüfus üzerinde bir çekim noktası oluşturmuştur (Arlı ve ark. 2014). Kırsaldaki genç nüfus gelir yetersizliği, sosyal olanakların sınırlı olması, toprakların parçalı ya da çok az olması, kırsalda alternatif iş imkânlarının azlığı gibi nedenlerden dolayı tarım sektöründen uzaklaşmaktadır. Gençlerin tarımdan uzaklaşması; kırsal alanda yaşayan toplumun demografik yapısının olumsuz yönde bozulması gibi sonuçları da doğurmaktadır. Günümüzde tarımda yaşanan hızla uzaklaşmanın, gelecekte ülke gıda üretimi açısından büyük sorunlar ortaya çıkaracağı belirtilmektedir (Doğan ve ark., 2015).

Bu nedenle ülkelerin tarım politikaları içerisinde tarımsal istihdam, gençlerin tarımda tutundurulmasına yönelik çalışmalar, eğitim ve yayım faaliyetleri gibi birçok organizasyon yapılmaktadır. Pratikte incelendiğinde, kırsalda doğup büyüyen çiftçilik vasfı olan 18-30 yaş arasındaki bireylerin büyükşehirliere göçü izlenmektedir. Bilindiği üzere gerek kırsalda gerekse kentlerde işsizlik problemleri dönemsel olarak gün yüzüne çıkmaktadır. Bunun nedenlerinden biri de kontrolsüz olarak kentlere olan göç olmakla birlikte işsizlik probleminden en fazla etkilenen kesim ise gençlerdir (Erdayı, 2009). Öte yandan, yıllar önce büyükşehirliere göçmüş, şehir hayatına angaje olmuş ve çiftçilik vasfını ve kültürünü kaybetmiş 50 yaş ve üzeri gruptaki nüfusun kırsala/köylerine dönüş yapmak arzusunda oldukları ifade edilebilir (Ommani, 2006). Bu durum, sonuçta göç istatistiklerinde bir değişiklik ortaya koymasa da sektörün hantallaşması ve verimsizleşmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, tarım sektöründe gençlerin kalıcı olarak istihdamına yönelik politikalar hem sektörün geleceği hem de gıda arz sorunlarının yaşanmaması hem de kültürel çiftçiliğin yaşatılması açısından önemlidir.

Bu araştırma, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülen Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi kapsamında bu projeye ait 2017 yılı araştırma sonuçlarını kapsamaktadır. Çalışma kapsamında genç çiftçilerin söz konusu proje ile desteklemelerden yararlanma durumları üzerinde etkili faktörler araştırılmıştır. Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS2) kapsamında yer alan TR71 Bölgesi'nde (Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illeri) yürütülen çalışmada, projeden yararlanma düzeyleri ve oluşturulan kriterlerin faydalanma düzeyine etkisi belirlenmiştir. Araştırma, daha sonra devam ettirilmesi düşünülen Genç Çiftçi Projesi Desteklerinin yürütülmesinde Tarım Bakanlığı ve ilgili kuruluşlara bir kılavuz niteliği taşıması yönüyle de son derece önemlidir.

Materyal ve Yöntem

Çalışma, alan olarak Türkiye'nin İBBS2 sınıflandırması kapsamında TR71 bölgesindeki 5 ili (Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde) kapsamaktadır. Söz konusu bölgede Genç Çiftçi Destekleme Projesine 453 çiftçi başvurmuştur. Başvuruda bulunan çiftçilerden 248 çiftçi ile görüşülmüştür.

Araştırma zamanı, başvuru ve hak sahiplerinin belirlendiği süreçten daha sonra olduğu için ve çiftçilere tekrar ulaşma güçlüğü de göz önünde bulundurulduğunda 248 adet anketin (bu sayı toplam başvuru sayısının %55'ine karşılık gelmektedir) bölge için yeterli bir düzeyde olduğu düşünülmektedir. Anket sayılarının dağılımı incelenecek olursa, Aksaray; 37 adet, Kırıkkale; 22 adet, Kırşehir; 64 adet, Nevşehir; 51 adet ve Niğde; 74 adet şeklinde gerçekleşmiştir.

Araştırmadan elde edilen veriler tablo haline getirilerek yorumları yapılmıştır. Genç Çiftçi Desteklemelerinden yararlanma durumuna etki etmesi muhtemel olan değişkenler ise olasılıklı ekonometrik modellerden Logit Model yardımıyla açıklanmıştır. Logit modele dahil edilen değişkenler, Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum, Doğum Yeri, Eğitim, Aile Birey Sayısı, Çiftçilikle Uğraşma Durumu, Aile Çiftçilikle Uğraşma Durumu, Tarım Dışı Geliri Olma Durumu, Tarım Dışı Gelirin Payı, İkamet Edilen Yerin Nüfusu, Sosyal Güvence Durumu, Tarım Eğitimi Sertifikası Olma Durumu, İşletme Sahibi Olma Durumu, Mülk Arazi Durumu ve Çiftçiliğe Devam Etmeyi Düşünme Durumu olarak belirlenmiştir.

Logit Model' e ilişkin notasyonlar şu şekilde ifade edilebilir;

Normal bağımsız dağılım fonksiyonundan türetilen logit model Eşitlik 1' deki gibi ifade edilebilmektedir.

Pi ile Li arasındaki doğrusal olmayan ilişkiden dolayı Sıradan En Küçük Kareler Yöntemi (OLS) ile çözümleme yapılamaz. Eşitliğin doğrusal hale dönüştürülmesiyle notasyon 2 elde edilmektedir;

Elde edilen $Pi/(1-Pi)$ değeri olasılık oranı (odds ratio) dır. Eşitliğin her iki yanının doğal logaritması alındığında ise; 3 numaralı eşitlik elde edilir (Kramer, 1991).

Burada olasılık oranının logaritması olan Li, artık sadece Xi ye göre değil, aynı zamanda katsayılar göre doğrusal hale gelmiş olmaktadır. Bununla birlikte, Pi nin Xi ye göre değişme oranının yalnız β_1 e değil, aynı zamanda değişimin ölçüldüğü olasılığın düzeyine de bağlı olduğunu gösteren ve marjinal odds oranı olarak nitelendirilen eşitlik aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Özer, 2004);

Logit model çözümlemesi sonucunda hesaplanan marjinal odds oranları ile değişkenlerin tekil olarak yararlanma düzeyleri üzerindeki etkileri belirlenmiştir.

$$P_i = E(Y_i = 2 | X_i) = F(L_i) = F(\beta_0 + \beta_1 X_i) = \frac{1}{1 + e^{-L_i}} = \frac{1}{1 + e^{-(\beta_0 + \beta_1 X_i)}} \quad (1)$$

$$e^{L_i} = \frac{P_i}{1 - P_i} \quad (2)$$

$$L_i = \ln\left(\frac{P_i}{1 - P_i}\right) = L_i = \beta_0 + \beta_1 X_i \quad (3)$$

$$\frac{\partial P_i}{\partial X_i} = P_i (1 - P_i) \beta_1 \quad (4)$$

Araştırma Bulguları

Türkiye'de, Milli Tarım Projesi kapsamında Genç Çiftçilerin Desteklenmesine yönelik olarak 2016 yılında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı yaklaşık 450 milyon TL, 2017 yılında ise 483 milyon TL'lik bir kaynak aktarmıştır. Bu destek ile; tarımda sürdürülebilirliğin sağlanması, genç çiftçilerin girişimciliğinin desteklenmesi, gelir düzeyinin

yükseltilmesi, alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması, kırsalda genç nüfusun istihdamına katkı sağlanması amaçlanmaktadır (Resmi Gazete, 2016). 2016 yılındaki destek kriterleri 2017 yılında revize edilmiş olup yerine getirilmesi istenen şartlar daha da arttırılmıştır. GÇPD çerçevesinde kurulan Proje Değerlendirme Komisyonu tebliğde belirtilen kriterleri esas alan bir değerlendirme

yapmıştır. Bu değerlendirme kriterleri içerisinde en önemli kriterlerden biri de gelir kriteridir. Genel yaklaşım özellikle yoksul genç çiftçilerin destekten daha fazla yararlanması yönünde olması ile birlikte 2017 yılında gelir kriterine proje başvurusunda bulunan bireyin kendisi dışında ailesinde ücretli bir çalışan olmaması kriteri de getirilmiştir. Dolayısıyla gelir durumu düşük, herhangi bir sosyal güvencesi olmayan bireyler daha fazla ön plana çıkarılmıştır. Doğrudan sosyal bir yardım amacı taşımayan bu proje tarımda genç çiftçilerin kalıcılığını sağlamayı ve üretim artışı ile birlikte gelir artışını hedeflemektedir.

Araştırma Bölgesinde görüşülen çiftçilerin il bazında ve desteklerden yararlanma durumuna göre dağılımları Çizelge 1’de verilmiştir. Çizelge 1 incelendiğinde, Aksaray’da başvuranların %32’si, Kırıkkale’de başvuranların %68’i, Kırşehir’de başvuranların %63’ü, Nevşehir’ de başvuranların %59’u ve Niğde’de başvuranların %57’si ve toplamda ise başvuru yapanların %56,05’inin desteklemelerden yararlanmaya hak kazandığı belirlenmiştir.

TR 71 bölgesinde yürütülen çalışmada, araştırmaya katılan bireylerin sosyo-demografik özellikleri Çizelge 2’de verilmiştir.

Çizelge 1 TR71 Bölgesinde çiftçilerin genç çifti destekleme projesinden yararlanma durumu

Table 1 The utilization status of farmers the young farmer support project utilization status in TR71 region

		İl					Toplam
		Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	
Destekten Yararlanma Durumu	Hayır	25	7	24	21	32	109
	Evet	12	15	40	30	42	139
	Toplam	37	22	64	51	74	248

Çizelge 2 Araştırmaya katılan bireylerin sosyo-demografik özellikleri (%)

Table 2 Socio-demographic characteristics of individuals participating the study

Sosyo-demografik özellikler		Destekten Yararlanma Durumu		Toplam
		Hayır	Evet	
Cinsiyeti	Erkek	63,3	20,9	39,5
	Kadın	36,7	79,1	60,5
Çiftçinin Yaşı	18-30	50,46	50,36	50,40
	31-+	49,54	49,64	49,60
Medeni Durumu	Evli	72,5	90,6	82,7
	Bekar	27,5	9,4	17,3
Doğum Yeri	Köy	64,2	60,4	62,1
	Şehir	35,8	39,6	37,9
Öğrenim Düzeyi	Okur Yazar	0,0	1,4	0,8
	İlkokul	39,4	33,1	35,9
	Ortaokul	24,8	40,3	33,5
	Lise	31,2	18,7	24,2
	Önlisans	0,9	3,6	2,4
	Lisans	3,7	2,9	3,2
Ailedeki Birey Sayısı	1-3	10,1	14,4	12,5
	4-6	74,3	73,4	73,8
	7-+	15,6	12,2	13,7
Çiftçilik Durumu	Çiftçilik Yapıyor	65,1	82,0	74,6
	Yeni Başlayacak	34,9	18,0	25,4
Ailenin Çiftçilik Yapma Durumu	Aile Çiftçilik Yapmıyor	19,3	21,6	20,6
	Aile Çiftçilik Yapıyor	80,7	78,4	79,4
Ailede Çiftçilikle Uğraşan Birey Sayısı	0-1	26,6	26,6	26,6
	2-3	59,6	52,5	55,6
	4-+	13,8	20,9	17,7
Tarım Dışı Gelir Varlığı	Tarım Dışı Gelir Yok	65,1	63,3	64,1
	Tarım Dışı Gelir Var	34,9	36,7	35,9
Tarım Dışı Gelirin Toplam Gelir İçinde Payı (%)	0,00%	65,1	63,3	64,1
	0%-100% arası çeşitli oranlar	24,8	29,5	27,4
	100,00%	10,1	7,2	8,5
Bireyin Aile yapısı	Anne ve Babasıyla	28,4	6,5	16,1
	Eşi ve Çocuklarıyla	44,0	49,6	47,2
	Yalnız Yaşıyor	-	2,2	1,2
	Geniş Aile	25,7	39,6	33,5
	Diğer	1,8	2,2	2,0
İkamet Edilen Bölgenin Nüfusu	1000 ve Altı	48,6	64,0	57,3
	1001-10000	46,8	36,0	40,7
	10001-20000	3,7	0,0	1,6
	20001 ve Üzeri	0,9	0,0	0,4

Çizelge 2 incelendiğinde, genç çiftçi desteklerinden yararlananların %79,1'inin kadın, yaklaşık %50'sinin 18-30 yaş aralığında, %90,6'sının evli, %60,4'ünün köy nüfusuna kayıtlı, %40,2'sinin ortaokul mezunu ve %73,4'ünün 4-6 kişilik aile büyüklüğüne sahip olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, destekten yararlanan çiftçilerin %82'sinin kendisinin çiftçilik yaptığı ve %78,4'ünün de ailesinin çiftçilikle uğraştığı görülmüştür. Söz konusu bireylerin ailesinin çiftçilikle uğraşma oranının %52,5 olduğu, %63,5'inin tarım dışı geliri olmadığı, gelirlerinin tamamını tarım dışından sağlayanların oranı ise %7,2 olarak ifade edilebilir. Destekten yararlanan çiftçilerin aile yapısı değerlendirildiğinde %49,6'sının eşi ve çocuklarıyla yaşadığı belirlenirken, ikamet ettikleri yörenin nüfusu 1000 kişi ve altında olanların oranı ise %64 olarak tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin, genç çiftçi desteklemelerinden yararlanma düzeylerine yönelik değerlendirilen faktörler Çizelge 3'de verilmiştir.

Genç çiftçi desteklerinden yararlanan ve incelemeye alınan bireylerin %56,1'inin sosyal güvencesi bulunurken, %74,8'inin tarımsal üretimle ilgili herhangi bir sertifika sahibi olmadığı belirlenmiştir. Söz konusu bireylerden işletmesi olanları %34,5'inin yıllık 10.000TL ve altı düzeyinde gelir sahibi olduğu, kendi işletmesine sahip olanların oranının ise %43,5 olarak ifade edilebilir. İşletme sahibi olan üreticilerin %87,8'inin mülk arazi sahibi olmadığı, %5,1'inin 1-10 da büyüklükte arazi sahibi oldukları ifade edilebilir. Araştırmaya katılan bireylerin ortalama mülk arazi büyüklüğü 8,3 da olarak belirlenmiştir. Ek olarak, desteklerden yararlanan üreticilerin %97,1'inin çiftçilik mesleğine devam etmek istedikleri söylenebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin genç çiftçi desteklerinden faydalanma durumu üzerinde etkili faktörlere ilişkin logit model analiz sonuçları Çizelge 4'de verilmiştir.

Yapılan logistik regresyon analizi sonuçlarına göre, modelin logit model çözümlemesine uygun olup olmadığını ifade eden Hosmer and Lemeshow testi bu araştırmaya ilişkin anlamlı bilgi vermektedir. Test sonucunun $P > 0,05$ 'ten büyük olması modelin sağlıklı kurulabilmesini anlamlı kılmaktadır. Öte yandan, Nagelkerke R^2 değeri 0,0483 olarak elde edilmiş ve modelin uyum iyiliği konusunda yeterli bilgi vermektedir. Benzer şekilde Omnibus Test sonuçları da kurulan model açısından anlamlı ve yeterli düzeydedir.

Logit model sonuçlarına göre, bireylerin genç çiftçi desteklerinden faydalanmaları üzerinde etkili faktörlerden cinsiyet, medeni durum, çiftçilikle uğraşma durumu, ailenin çiftçilikle uğraşma durumu, ikamet edilen yerin nüfusu, sosyal güvence durumu, tarım eğitimi sertifika sahibi olma durumu, ve mülk arazi sahibi olma durumu istatistiksel olarak önemli görülmüştür. İstatistiksel olarak önemli görülen değişkenlerin yorumlanmasında odds oranlarını yorumlamak yerine, marjinal odds oranlarının yorumlanması, değişkenlerin yalın etkisini ortaya koymada daha rasyonel bir yol olarak kabul edilmektedir. Çünkü odds oranları olasılık oranı üzerinden yorum yapma olanağı sağlarken, marjinal odds oranları olayın olma olasılığı üzerindeki etkiyi yorumlayabilme olanağı sağlamaktadır. TR 71 bölgesinde incelemeye alınan değişkenler ile bireylerin genç çiftçi desteklemelerinden yararlanma olasılığı %89 olarak belirlenmiştir.

$$P_i = \frac{1}{1 + e^{-2,04786}} \quad P_i = 0,885 \approx \%89$$

Çizelge 3 Araştırmaya katılan bireylerin genç çiftçi desteklemelerinden yararlanmaları üzerinde etkili faktörler (%)
Table 3 Factor effected on benefit from young farmer supports of individuals participating the study (%)

Etkili faktörler		Destekten Yararlanma Durumu		Total
		Hayır	Evet	
Sosyal Güvence Durumu	Sosyal Güvencesi Yok	45,9	43,9	44,8
	Sosyal Güvencesi Var	54,1	56,1	55,2
Tarımsal Üretim İle İlgili Eğitim Sertifikasına Sahip Olma Durumu	Sertifikası Yok	76,1	74,8	75,4
	Sertifikası Var	23,9	25,2	24,6
İşletme Yıllık Geliri	0	34,9	18,0	25,4
	10.000 TL ve Altı	18,3	34,5	27,4
	10.100 TL-20.000 TL	24,8	27,3	26,2
	20.100 TL-30.000 TL	12,8	11,5	12,1
	30.100 TL ve Üzeri	9,2	8,6	8,9
Tarımsal İşletmeye Sahip Olma Durumu	A	6,6	0,8	3,1
	B	53,9	55,7	55,0
	C	39,5	43,5	41,9
Mülk Arazi (Da)	0	69,7	87,8	80,6
	1-10	6,5	5,1	5,8
	11-20	5,5	1,8	3,1
	21-30	2,6	0,9	1,6
	31-50	6,6	2,6	4,2
	51-70	3,9	0,0	1,6
	71-100	1,3	0,9	1,0
	101-+	3,9	0,9	2,1
Çiftçiliğe Devam Etme Düşüncesi	Hayır	4,7	2,9	3,7
	Evet	95,3	97,1	96,3
Toplam		100,0%	100,0	100,0

A: Ne kendisinin ne ebeveynlerinin, B: Ebeveyne ait olup kendisinin veya ebeveynin yönettiği işletmeler, C: Tarımsal işletme kendinin

Çizelge 4 Bireylerin genç çiftçi desteklerinden faydalanma durumları üzerinde etkili faktörlerin Logit model analiz sonuçları

Table 4 Logit model analysis results of factor effected on benefit from young farmer supports of individuals participating the study

Değişkenler	B	S.E.	Wald testi	Δ Odds Oranı
Cinsiyet	2,530*	0,472	28,732	0,257*
Yaş	-0,039	0,037	1,112	-0,004
Medeni	-1,345***	0,710	3,589	-0,136***
Doğum Yeri	-0,198	0,409	0,235	-0,020
Eğitim	-0,115	0,212	0,292	-0,011
Aile Birey Sayısı	-0,109	0,151	0,517	-0,011
Çiftçilikle Uğraşma Durumu	-2,781**	1,381	4,055	-0,283**
Aile Çiftçilikle Uğraşma Durumu	-2,011*	0,773	6,766	-0,204*
Tarım Dışı Gelir Olma Durumu	0,806	0,771	1,094	0,082
Tarım Dışı Gelirin Payı	-0,010	0,011	0,736	-0,001
İkamet Edilen Yerin Nüfusu	-0,702*	0,241	8,484	-0,069*
Sosyal Güvence Durumu	-1,269*	0,475	7,137	-0,129*
Tarım Eğitimi Sertifika Olma Durumu	1,110**	0,526	4,459	0,113**
İşletme Sahibi Olma Durumu	-0,106	0,209	0,259	-0,010
Mülk Arazi Durumu	-0,024**	0,010	5,565	-0,002**
Çiftçiliğe Devam Etmeyi Düşünme Durumu	0,774	1,079	0,515	0,078
Sabit	3,725	3,026	1,515	0,379
-2 Log likelihood		Cox ve Snell R ²		Nagelkerke R ²
169,818		0,356		0,483
Hosmer ve Lemeshow Test				
Ki-kare		df		Önem düzeyi
9,776		8		0,281
Model katsayılarının Omnibus Testleri				
	Ki-kare	df	Önem düzeyi	
Adım	83,226	16	0,000	
Blok	83,226	16	0,000	
Model	83,226	16	0,000	

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde önem seviyesini ifade etmektedir.

Çizelge 5 Hipotetik olarak bireylere sunulan destek seçenekleri ve tercih edilebilirlik durumu

Table 5 Hypothetical support options and preferability status

	İstenilen Destek Tipi						Toplam
	1	2	3	4	5	6	
Destekten Yararlanma Durumu	25.000 TL	40.000 TL	40.000 TL	30.000 TL	30.000 TL	30.000 TL	
	Hibe, SGK Desteği Var, Sözleşmeli Satış, Kredi Var	Hibe, SGK Desteği Yok, Kendi Satış, Kredi Yok	Hibe, SGK Desteği Yok, Sözleşmeli Satış, Kredi Yok	Hibe, SGK Desteği Var, Kendi Satış, Kredi Yok	Hibe, SGK Desteği Yok, Sözleşmeli Satış, Kredi Var	Hibe, SGK Desteği Var, Sözleşmeli Satış, Kredi Yok	
Hayır	30,8%	22,4%	11,2%	26,2%	9,3%	0,0%	100,0%
Evet	47,5%	9,4%	7,2%	28,1%	7,2%	0,7%	100,0%
Toplam	40,2%	15,0%	8,9%	27,2%	8,1%	0,4%	100,0%

Genç Çiftçi Projesi Desteklerinden faydalanma olasılığını etkileyen faktörler değerlendirildiğinde, erkek olan bireylerde faydalanma olasılığını 0,257 birim arttırırken, bekar olan bireylerin faydalanma olasılığı 0,136 birim azalmaktadır. Hali hazırda çiftçilikle uğraşma durumu faydalanma olasılığını 0,283 birim azaltırken benzer şekilde ailenin çiftçilikle uğraşma durumunu da 0,204 birim azaltmaktadır. Öte yandan ikamet edilen yerin nüfusu arttıkça faydalanma olasılığı 0,069 birim azalırken, sosyal güvencenin olması faydalanma olasılığını 0,129 birim azaltmaktadır. Tarımsal anlamda herhangi bir eğitim alıp sertifika sahibi olan bireylerin desteklerden yararlanma olasılığı 0,113 birim artarken, mülk arazisi olan bireylerin desteklerden yararlanma

olasılığı 0,002 birim azalmaktadır.

Araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu ise, bireylere sunulan farklı destekleme uygulaması seçenekleridir. Çizelge 5 de ifade edilen seçeneklerde sözleşmeli satış, üretilen ürünün sözleşmeli olarak bir alıcıya ya da firmaya satış durumunu ifade etmektedir. Kredinin ise; kapasite artırımı durumunda verileceği öngörülmüştür. Genç çiftçi desteklerinden yararlananlar için yatırım kredisini, yararlanmayanlar için ise işletme kredisini ifade etmektedir.

Çizelge 5 incelendiğinde, çiftçilerin en çok 1 Numaralı seçenek yani 25.000 TL hibe, SGK desteği, sözleşmeli satış ve kredi desteği üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu alternatifler ve çiftçi tercihlerinden de

anlaşılacağı üzere, çiftçilerin destekleme sürecinde önemsedikleri hususların başında sosyal güvenlik uygulamaları, pazar olanakları ve kredi imkânları gelmektedir. Dolayısıyla desteklemelere ilişkin politikaların ortaya konulmasında ve bu yönlü düzenlemelerin yapılmasında hassasiyet gösterilmesi gerekliliği önem arz etmektedir.

Sonuç

Tarım sektörü, tüm Dünya ülkelerinde çeşitli politikalarla desteklenmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde nüfusun önemli bir bölümünün tarım sektöründe istihdam edilmesi de göz önüne alınırsa, tarım sektörünün istikrarlı bir yapıya kavuşturulması için devlet desteği kaçınılmaz olmaktadır. Ancak, Türkiye’de tarım sektörü, dönemselsel olarak büyük değişiklikler göstermiştir. Her dönem farklı politika araçlarıyla desteklenerek hem ülkenin ihtiyacı olan gıda arzında süreklilik sağlanması amaçlanmış, hem de makroekonomik boyutta katkılar hedeflenmiştir. Tarımda, politikaların amaçlarına ulaşması, nominal destek miktarlarıyla ilgili olsa da desteklemelerin uygulamasındaki metodoloji de son derece önemlidir. Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye’de tarıma sağlanan destekler ya da bu amaçla ayrılan bütçe zaman zaman azımsanamayacak miktarlara ulaştığı halde yine de sektörel bazda aşılması güç problemlerin olduğu bilinmektedir. Bu noktada, üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri ve tarımsal üretim kültürü olarak adlandırılabilir yaşam biçimlerinin etkin rol aldığı söylenebilir.

Tüm bu etkenler göz önünde bulundurularak ve tarım sektöründen kentlere yönelen göçü önlemek, kırsal yerinde istihdam etmek, kadının işgücüne katılımını arttırmak, girişimciliği teşvik etmek, aile tipi işletmelerin varlığını sürdürmek, kırsal kalkınmayı desteklemek gibi ilkesel birçok amaca yönelik geliştirilen Genç Çiftçi Projesi Desteklemeleri 2016 yılında yürürlüğe girmiştir. Kapsam olarak, hibe sistemine de dayanan proje, ilk etapta Türkiye’nin hibe destekleri konusundaki geçmiş dönemde yaşadığı olumsuz tecrübeleri düşündürse de, alınan çok yönlü tedbirler ve her geçen yıl bir önceki yıldaki eksiklik ve açıklıkları kapatma eğiliminde yol almasıyla hedeflenen yere doğru ilerlemektedir. Ancak, projenin, hedeflerine ulaşması yolunda bazı aksaklıklar dikkat çekmektedir. Özellikle üretimden bağımsız olan sermaye yoksunluğu, projenin bazı kalemlerinde sürdürülebilirlik konusunda handikap oluşturmuştur. Örneğin, büyükbaş hayvancılık projeleri kapsamında çiftçilere dağıtılan düveler verim çağında olmadığından üreticiler hem bu hayvanların yem ihtiyacını karşılamak için ek bir sermayeye ihtiyaç duymakta hem de bu tür hibe destekleri üretimi hareketlendirici girdilerin alımına yönelik kredi destekleri ile güçlendirilmedikçe istenilen sonuç ya alınamamakta ya da alınması çok zaman gerektirmektedir. Öte yandan, düvelerin proje uygulama bölgelerine uyumu ve buralardaki verimlilik durumları konusundaki sıkıntılar üretici beyanlarından da anlaşılmaktadır. Benzer projeler AB ülkelerinde de uygulanmaktadır. AB ülkelerinde uygulanan Genç Çiftçi Destek Programı ile Türkiye’de uygulanan program arasında yapısal farklılıklar bulunmaktadır. AB ülkelerinde bu tür desteklerin ya yeni iş kurmak isteyen

gençleri destekleyici ya da ekonomik olarak sürdürülebilirliği teşvik edici şekilde olduğu görülmektedir. Geliri düşük ailelerdeki genç çiftçilere üretim amaçlı olarak destek verilmesi mantıklı gibi görülse de üretimin devamlılığının göz önünde bulundurulmaması, büyükbaş hayvancılık projesi desteğinden yararlanan yoksul gençlerin üretim çağında olmayan hayvanlara girdi temin etme sorunu yaşaması ve seçilen hayvan ırklarının uygunluğu ile ilgili konular projenin başarısını engelleyen en önemli hususlardır. Bu desteklerden yararlanma olanakları çeşitli parametrelerle kantitatif olarak incelendiğinde ise, cinsiyet, medeni durum, çiftçilikle uğraşma durumu, ailenin çiftçilikle uğraşma durumu, ikamet edilen yerin nüfusu, sosyal güvence durumu, tarım eğitimi sertifikası sahibi olma durumu ve mülk arazi sahibi olma durumu istatistiksel olarak önemli görülmüştür. Çiftçilerin destekleme sürecinde önemsedikleri hususların başında sosyal güvenlik uygulamaları, pazar olanakları ve kredi imkânları gelmektedir. Dolayısıyla desteklemelere ilişkin politikaların ortaya konulmasında ve bu yönlü düzenlemelerin yapılmasında hassasiyet gösterilmesi gerekliliği önem arz etmektedir.

Teşekkür

Bu araştırma, 2016 Yılında TAGEM tarafından desteklenen “Genç Çiftçi Desteklemelerine Kriter Olabilecek Parametrelerin ve Gençlerin Tarımda Kalma Eğilimlerinin Belirlenmesi Projesi (TR71 Bölgesi) 2017 Yılı Uygulamasından elde edilmiştir.

Kaynaklar

- Arlı R, Balcı M, Abay C. 2014. Gençlerin Kırsalda Çiftçilik Yapma Eğilimleri: Akhisar İlçesi Örneği. Ulusal Aile Çiftçiliği Sempozyumu 30-31 Ekim 2014, Ankara.
- Bajema DH, Miller WW, Williams DL. 2002. “Aspirations of Rural Youths”, Journal of Agricultural Education, 43 (3): 61-71. <http://ageconsearch.umn.edu/> (Erişim Haziran 2013)
- Ayyıldız M, Çiçek A, Ayyıldız B. 2016. 6360 Sayılı Büyükşehir Yasasının Kırsal Kesime Olası Etkileri. Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi TARGİD Özel Sayı, 280-285.
- Doğan Z, Arslan S, Berkman AN. 2015. Türkiye’de Tarım Sektörünün İktisadi Gelişimi ve Sorunları: Tarihsel Bir Bakış, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (1): 29-41.
- Er C. 2013. “Tarım Gençlere Sevdirmeli” Hasad Dergisi 114-126
- Erdayı AU. 2009. Dünya’da Genç İşsizliği Sorununun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye. Çalışma ve Toplum Dergisi, 133.
- GTHB (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) 2013. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Stratejik Plan 2013-2017.
- Kramer JS. 1991. The LOGIT model for economists. Edward Arnold, London.
- Merter F. 1990. Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler: Malatya Örneği, T.C. Başbakanlık AAK Yayınları, Bilim Serisi 2, Ankara
- Mosae M, Ommani A. 2011. “Assessment the Socio-economic Factors Affecting Rural Youth Attitude to Occupation in Agricultural (Case of Kohgiluyeh and Boyer- Ahmad Province, Iran)”, International Journal of Agricultural Management & Development (IJAMAD), 1(1), 15-19. <http://ageconsearch.umn.edu/>

- Ommani AR. 2006, “Job establish for rural youths”, Dahati Magaxine, N.4, Tahran-İran.
- Onurlubaş HE, Kızılaslan H. 2007. ‘Türkiye’de Bitkisel Yağ Sanayindeki Gelişmeler ve Geleceğe Yönelik Beklentiler’ Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü (TEAE), ISBN:978-975-407-228-0, Yayın No:157, Ankara.
- Onurlubaş E, Gürler AZ. 2016. Gıda Güvenliği Konusunda Tüketicilerin Bilinç Düzeyini Etkileyen Faktörler, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 33 (1), 132-141. ISSN: 1300-2910.
- Özer H. 2004. Nitel Değişkenli Ekonometrik Modeller Teori ve Bir Uygulama, Nobel Yayınları, No: 667, Ankara.
- Tan A. 2010. Gıda ve Tarım için Bitki Kaynaklarının Muhafazası ve Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin TÜRKİYE İkinci Ülke Raporu, http://www.fao.org/pg/fa-gpa-archive/tur/docs/turkey2_tur.pdf
- Yavuz F. 2017. Türkiye’de Tarım. Gazete Pusula. Available at: <http://www.gazetepusula.net/2017/06/28/82985/>